

KAS IR BIBLIOTĒKA?

1. Lasi enciklopēdisko uzziņu par pasaules un Latvijas bibliotēku vēsturi! Pasvītro vai izcel ar krāsu tekstā tos vārdus, kuru nozīme tev ir neskaidra vai nezināma!

2. Noskaidro vārdnīcās vai interneta vietnē tezaurus.lv šo vārdu nozīmi, lai labāk varētu izprast tekstu!

Bibliotēka (*turpmāk* – b-ka) ir sistematizēts grāmatu un citu informācijas avotu krājums sabiedriskai vai personiskai lietošanai; kultūras, izglītības un informācijas iestāde, kas vāc, klasificē, katalogizē, bibliografē un glabā rokrakstus, poligrāfiski, elektroniski vai citādi fiksētus tekstus un citus dokumentus, vienlaikus nodrošinot informācijas pieejamību un izmantošanu.

Pirmās zināmās b-ka radās 3. gt. pr. Kr. Šumerā un Senajā Ēģiptē. Senajās b-kās glabājās māla un akmens plāksnītes ķīļu rakstā (Asīrijā, Babilonijā), papirusa ruļļi (Ēģiptē), vēlāk pergamenta rokraksti. Ievērojamākās 3. gt. pr. Kr. dibinātās b-ka bija Aleksandrijā (700 tūkst. rokrakstu) un Pergamā (200 tūkst. rokrakstu).

Viduslaikos b-ka tika iekārtotas klosteros. Renesanses idejas 15. un 16. gs. un grāmatu iespiešanas izgudrošana sekmēja b-ku attīstību. Tās dibināja universitātes (Boloņa, Heidelbergā, Prāgā u. c.), augošās pilsētas, lieli feodāļi un augstākie garīdznieki (Florencē, Vatikānā, Parīzē u. c.).

Pirmās b-ka Latvijas teritorijā radās 13. gs. franciskāņu un dominikāņu klosteros, Rīgas Doma baznīcā. Pēc Romas pāvesta rīkojuma tās tika apgādātas ar Rietumeiropas klosteros pārrakstītu reliģisko literatūru. 14. gs. šādas b-ka bija arī Raunā un Koknesē. Liela daļa viduslaiku b-ku tika iznīcinātas reformācijas laikā (1521–1524), kad likvidēja klosterus.

1524. g. Rīgā tika nodibināta pirmā publiskā b-ka – *Bibliotheca Rigensis*, viena no vecākajām publiskajām b-kām Eiropā. 16. gs. izveidotas vēl 2 nozīmīgas b-ka: Kurzemes hercogu b-ka Kuldīgā (vairāk par 2000 sējumu, daudz vērtīgas laicīga satura lit.); vēlāk tā pārvesta uz Jelgavu, 1714. g. – uz Pēterburgu, kur tā kļuva par pamatu Krievijas Zinātņu akadēmijas b-kai, un cīņai pret reformāciju izveidotā jezuītu b-ka Rīgā (1622. g. pārvesta uz Stokholmu, vēlāk – uz Upsālu Zviedrijā). Upsālas b-kā ir saglabājies vienīgais zināmais 1585. g. latviešu valodā iespiestā katoļu katehisma eksemplārs.

Darba lapas autore: Santa Kadiķe, Laurenču sākumskola

Darba lapa paredzēta: 7. klasei.

Darba lapas nosaukums: "Kas ir bibliotēka?"

18. gs. apgaismības ideju ietekmē b-kas un lasītāju pulciņi veidojās dažādu biedrību ietvaros Jelgavā un Rīgā, tika atvērtas jaunas zinātniskas un publiskas grāmatu krātuves: 1775. g. Pētera akadēmijas b-ka Jelgavā, 1777. g. – Liepājas pilsētas b-ka. 19. gs. 30. gados tika nodibinātas guberņu b-kas Rīgā un Jelgavā. Vācu mācītāji un kultūras darbinieki sāka iekārtot b-kas latviešu zemniekiem, veidojās pirmās grāmatu kolekcijas skolās: Neretā (1828), Priekulē (1831), Tirzā un Velēnā (1838). Tas bija aizsākums skolu b-kām.

1837. g. Jelgavā tika nodibināta pirmā Latviešu lasīšanas biedrība.

19. gs. vidū par b-ku dibinātājiem un vadītājiem kļuva pirmie latviešu inteliģences pārstāvji (K. Valdemārs, J. Alunāns, A. Kronvalds). 1848. g. Ēdolē tika nodibināta pirmā pašu latviešu iekārtotā b-ka, 1862. g. atvērta Rīgas Politehnikuma b-ka un *Bibliotheca Rigensis* Letonikas nodaļa.

1885. gadā Tirzā tika nodibināta bibliofila Jāņa Misiņa privātā b-ka, kas laika gaitā izveidojās par vispilnīgāko latviešu literatūras krātuvi (tagad tā ietilpst Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā).

20. gs. sākums iezīmējās ar vispārēju izglītības un grāmatniecības uzplaukumu. 1906. gadā sāka darboties pirmā tautas b-ka Rīgā – Rīgas Centrālā b-ka.

1919. gadā tika nodibināta Latvijas Valsts bibliotēka (tagadējā Latvijas Nacionālā bibliotēka). Latvijā tika izveidots plašs publisko b-ku tīkls. Uz katru iedzīvotāju vidēji bija 3 grāmatas. Latvijas Valsts bibliotēka kļuva par starptautisku grāmatu apmaiņas centru.